

Yordam Kitap

Metin Çulhaoğlu

1947 yılında Balıkesir’de doğdu. 1970 yılında ODTÜ Ekonomi-İstatistik Bölümü’nden mezun oldu. Üniversite öğrencisiyken 1968’de Türkiye İşçi Partisi’ne (TİP) üye oldu. 1975’ten sonra ikinci TİP’te görev aldı. *Yürüyüş*, *Sosyalist İktidar*, *Gelenek* ve *Sosyalist Politika*’da sorumluluklar üstlendi. 2014’te Halkın Türkiye Komünist Partisi’nin (HTKP) kuruluşunda yer aldı. 2018’de HTKP’nin yeniden TİP adını almasıyla birlikte bu partide görevini sürdürmekte ve internet haber portalı İleri Haber’de yazmaktadır.

Eserleri:

Tarih Türkiye Sosyalizm (1988, Gelenek Yayınları; 1996, Doruk; 2002, YGS; 2012, Yazılama; 2016, Yordam Kitap)

Sovyet Deneyinden Siyaset Dersleri (1989, Gelenek Yayınları; 2018, Yordam Kitap)

Solda Yürüyüş Polemiği (1991, Gelenek Yayınları)

Binyıl Eşiğinde Marksizm ve Türkiye Solu (1997, Sarmal Yayınları; 2002, YGS; 2015, Yordam Kitap)

İdeolojiler Alanı ve Türkiye Örneği (1998, Öteki Yayınevi)

Solda “Sivil Toplum” Söylemi: Gerçekler ve Yanılsamalar (2000, Can Soyer ile birlikte, Özgür Üniversite Yayınları)

Sivil Toplum: Devletin Büyümesi (2001, İlker Maga ve Kemal Okuyan ile birlikte, YGS)

GENÇLERLE
BAŞ BAŞA

SOSYALİZM

METİN ÇULHAOĞLU

Yordam Kitap: 365 • **Gençlerle Baş Başa: Sosyalizm** • Metin Çulhaoğlu

ISBN 978-605-172-375-4 • *Kitap Editörü:* Yeşim Dinçer

Düzeltilme: Didem Gerçek • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç

Birinci Basım: Mart 2020

© Metin Çulhaoğlu, 2020; © Yordam Kitap, 2020

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 Cağaloğlu 34110 İstanbul

T: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)

Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8

Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul

Tel: 0212 496 11 11

Gençlerle Baş Başa
Sosyalizm

Yordam Kitap

Önsöz ya da Geri Plan

1980 sonrası Türkiye’de pek sık rastlanmayacağını sandığım bir durumla iki kez karşılaştım. İlki bundan 20 yıl önceydi. İkincisi de bu yıl, 2019 yılında karşıma çıktı. İlkinden bir şey çıkmadı, ikincisinden çıkan ise Yordam Kitap’ın da önerisiyle bu kitapçık oldu.

1960’lı yılların sonunda ve 1970’li yıllarda sosyalizm mücadelesinde yer alan, 1980’den sonra “bu işleri” bırakan bir arkadaşım vardı. Ticari işlere atılmış, borsaya merak sarmış, galiba zengin de olmuştu. Yirmi yıl önce, 1999 yılında Ankara’ya gelip beni buldu. Oğlu Ankara’da bir üniversiteyi kazanmıştı ve okula başlayacaktı.

Özetle şunları söyledi:

“Benim oğlan Ankara’da okuyacak; pek bir çevresi de yok. Günümüz gençlerinin çoğu gibi boş, dünyaya ve ülkesine kayıtsız, gündelik eğlenceler peşinde kaybolup gitmesini istemiyorum. Senin ve çevrenin ‘bu işlerle’ uğraşmayı sürdürdüğünü biliyorum. Çevrendeki gençlerle bir tanıştırsan... Belki bir şeyler kapar, en azından akranlarına göre daha gelişkin bir insan olmanın yollarını arar.”

“Bu işleri” bırakmış bir yaşıtımın, 17-18 yaşlarındaki oğlu için kendisinin o günkü meşgalesi ve ilgileri dışında, eskiden yürümüş olduğu bir çizginin birikimini uygun görmesi bana ilginç, bunun da ötesinde “değerli” gelmişti.

Çocukla ilgilendik de.

Ama bir sonuç çıkmadı; genç öğrenci bizlerden koptu gitti. Kim bilir belki de bir büyük kentteki öğrenci yaşamının heyecan verici yanları bizim ona verebileceklerimize baskın çıkmıştı. O zamanki genç arkadaşlarıma, “Büyük kent yaşamının heyecan verici yanlarını bu delikanlıya neden tattırmadınız” diye çıkışmıştım. Yanıt olarak, “Abi işin o yanını da senden bekliyorduk” demesinler mi?

Beni, yaşıttım olan başka bir tanıdıklarıyla karıştırdıklarını söyleyip işi geçiştirdim.

* * *

İkinci olay ise, başta da söylediğim gibi bu yıl gerçekleşti.

İlkiyle benzerlik taşıyan bu ikincisinde gene eski bir arkadaşım bu kez oğluyla değil torunuyla ilgili birtakım fikirlere sahipti. Şimdi torun sahibi olan eski arkadaşım ilki gibi ticaretle uğraşmıyordu, zengin falan da olmamıştı. Ayrıca “bu işleri” tamamen bıraktığını söylemiyor, ancak kimi güncel konu başlıklarının, kavramların, tartışma konularının kendisini çok aştığını, bu konularda torununa laf yetiştirmesinin artık mümkün olmadığını düşünüyordu.

Ardından torunu hakkında bilgiler verdi.

Anlattığına göre üniversiteye yeni başlayan bu genç solcuymuş ve yakın çevresindeki arkadaşları da öyley-

miş. Çocuk, aynı kentte oturan ve haftada en az bir kez gördüğü “eski tüfek” dedesine arkadaşlarıyla tartışmalarını anlatıyor, birtakım sorular soruyormuş. Bu arada kimi kitaplar okuyor, sol yayınları da izliyormuş.

Eski arkadaşım, çocuğun sorduğu sorulardan kimilerinde yetersiz kaldığını, çareyi laf karıştırmakta, ara sıra sert yapmakta bulduğunu dürüstçe söyledi. Benden istediği, solcu torunuyla oturup konuşmam, soracağı sorulara yanıt vermemdi.

Önce kendisine bu konudaki güveni için teşekkür ettim. Bu devirde böyle bir “emanet” için en başta güven gerekirdi. Ardından, aramızda şöyle bir konuşma geçti:

- Annesinin babasının haberi var mı? Sonra kabak benim başıma patlamasın...
- Var, var; annesi, yani benim kız da solcu, ama oğlunu doyuracak birikime sahip değil. Damat da hakkını vereyim, çok iyi bir insan. Seni de gıyaben tanıyor. Söylediğimde hiç itiraz etmedi.
- Senin torun yalnız gelecek değil mi? Gençler grup halinde olunca her kafadan bir ses çıkabilir, kendi aralarında atışmaya başlayabilirler, hatta kavga küslük bile çıkabilir...
- Yalnız gelecek elbette...
- Sohbetlerimiz sırasında akıllı telefonunu kapalı tutmaya razı olacak mı?
- Onu da hallederiz.

- Bunlar iyi; ama biliyorsun, sosyalizm konusu açıldığında seninle eskiden de farklı kimi görüşlerimiz vardı, bugün de olabilir!
- Yok, bu konularda artık eskisi kadar sekte değilim. Bilirsin, zaman insanı esnekleştirir; ama sen zaten eskiden de bana göre daha esnek biriydin.
- Yıllar seni daha da esnekleştirip iyice şekilsiz hale getirmiştir demek istemiyorsan kabulümdür. Şunu da söyleyeyim: Eskiden ne kadar esneksem bugün de aşağı yukarı o kadar esnek olduğumu düşünüyorum.
- Tamam tamam, bundan mesele çıkarma şimdi... Anlaştık o zaman. Kabul ettiğin için teşekkür ederim.

Torun bir akşamüzeri geldi.

Ne yapacağımızı, nasıl yol alacağımızı konuştuk. Okulu başladığında derslerini aksatmayacak şekilde haftada bir kez buluşup iki saat kadar sürecek sohbetler yapmayı kararlaştırdık. İlki gelecek hafta başlayacaktı.

Üzerinde anlaştığımız başka hususlar da oldu: Hastalık, kendisinin ya da arkadaşlarının doğum günü partisi, sınav hazırlığı, ünlü bir müzik grubunun konseri, kız arkadaşından ayrılmış olmanın moral bozukluğu gibi mazeretlerini bana önceden bildirecekti. Boşnak kökenli olduğunu öğrendiğim baba tarafından ninesi börecik yaptığında bana da bir parça getirecekti; dedesinin “bu işin ustasıyım” diye övündüğü ev yapımı rakıdan da...

Sohbet sırasında “şu ne demek” gibi sorular çok fazla olursa bunun akışı bozmasından çekindiğimden daha önce hazırladığım kısa bir “sözlüğü” kendisine verdim. Bunu hep yanında bulundurmasını, ilk soh-bete de sözlüğü okuyup sindirerek gelmesini söyledim. Kuşkusuz ayrıntılı bir “sosyalizm sözlüğü” değildi. Pek çok terimin ve kavramın karşılığı sohbetin akışıyla bir-likte zaten verilecekti. Sözlükte yer alanlar ise bunların dışında kalan kimi kavramlar ve terimlerdi.

Sözlüğü ekte bulabilirsiniz.

“Geri plan” kısmının devamı ise şöyle:

Yordam Kitap’tan Hayri Erdoğan arayıp yayınevi-nin bir projesinden söz etti. Çok genç yaşlardaki insan-ların, örneğin lise öğrencilerinin de anlayabileceği dile ve içeriğe sahip kitapçıklardan oluşacak bir dizi düşü-nüyordardı ve bu dizide benim de “sosyalizmi anlatan” bir kitapçık hazırlamamı uygun bulmuşlardı.

Kolaylaştırıcı tesadüf işte böyle olur diye düşündüm.

Torunla daha önce gerçekleşen söyleşilerimizin ses kaydı yoktu; ama elimde detaylı denebilecek notlar var-dı. İşe sıfırdan başlamak yerine bu notlardan yararlanarak ortaya bir kitapçık çıkarılabilirdi.

Ayrıca Yordam Kitap’ın projesi de böyle bir tarza uygun düşüyordu.

Yordam Kitap'a göre geçmişte Fethi Naci yönetimindeki Gerçek Yayınları'nın hazırladığı "100 soruda" dizisinden farklı olarak burada önce sorular sonra yanıtlar şeklinde tekdüze bir seyir izlenmeyecek, ara sıra farklı yönlere de kayabilen bir sohbet akışı tutturulacaktı.

Biz de torunla zaten böyle bir iş yapmıştık.

* * *

Gene de o soru aklımda: Yazar açısından hangisi daha kolay olurdu?

Herhalde "100 soruda" tarzı daha kolay olurdu. Ortaya serilecek bilgi sonuçta her ikisi için de aynı olsa bile "sohbet tarzı", başka bir alanda da canlılığı ve ölçülülüğü gerektirdiği için öyle olurdu...

İlkinden kastettiğim, düz anlatım yerine okura bir bakıma "rahatlık" da verecek canlılığın yakalanmasıdır. Torunla sohbetlerimizde elbette "edebi tat" gibi bir ölçü olmamıştı (baştan söylenseydi belki buna da çalışırdım); ama işin o yanını da son derleme sırasında ufak tefek rötuşlarla halledebilirdim.

Asıl zorlayıcı husus başlıkla, konuyla ilgiliydi: Sosyalizm...

İşte burada yaklaşık iki buçuk yüzyıllık bir geçmiş, onun birikimi, deneyimleri, başarıları ve başarısızlıkları söz konusuydu. Tarih, felsefe, ekonomi, sosyoloji, siyaset, ne varsa hepsi işin içinde...

Torunla olan sohbette benim “otoritem” kadar torunun ilgi duyduğu konular, sorduğu sorular da yönlendirici olmuştu. Şimdi, oturup kitap yazıyoruz diye konuşulanların fazla dışına kayıp az önce söylenenlerin hepsinin hakkını vermeye çalışmak (ki zaten mümkün değildir), ortaya çıkan ürünü hedeflenen okurdan çok uzaklara düşürdü.

Ben de bu ikisi arasında bir denge tutturmaya çalıştım; olmuş mu olmamış mı okuyanlar karar verecek.

Belirtmem gereken bir nokta daha var: Sosyalizm söz konusu olduğunda, üzerinde hâlâ tartışılan birbirinden farklı görüşlerin ortaya atıldığı konu başlıkları, üzerinde sarsılmaz görüş birliği sağlanmış başlıklardan çok daha fazladır. Örneğin, “üretim araçlarının özel mülkiyetine son verilip bu araçların kamu mülkiyetine geçmesi”ni herkes kabul etse bile, bunun hemen ardından “kamu mülkiyeti”nden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin tartışmalar başlayacaktır.

Dolayısıyla, insanın sosyalizm konusunda belirli bir bilgi birikimine sahip herkesin kabul edeceği şeyler söylemesi pek mümkün değildir. Yani, sohbet sırasında gündeme gelen çeşitli başlıklar söz konusu olduğunda yazar kendi “öznel” fikirlerini de işin içine katmıştır.

“Ölçü” meselesi de burada söz konusudur. Sosyalizme ilişkin bunca farklı yorum ve duruş varken, insanın zülfü yâre dokunmayayım, kimse alınmasın gibi duyarlılıklara fazlaca mahkûm olması, ancak harcıâlem

Şeyler söylenmesi gibi bir risk de barındırır. Bu riskle birlikte, okura, “Adam (...) düŐüncesine açıktan saldırımıŐ” dedirtebilecek Őeylerden kaçınmak için çaba gösterilmiŐtir.

Torunla (bu arada adı Taylan) olan sohbet  dört buluŐmada gerçekleŐtiđi halde bunlar bir araya getirilmiŐ, tek bir sohbet gibi verilmiŐtir.

Bu arada, söyleŐinin akışı içine yerleŐtirilen ve alın-tılar içeren kutular da söyleŐi kitapçık haline getirilirken dŐnlmŐtir.

Metin ulhaođlu

Ankara

Kasım 2019

Devrimci, Sosyalist, Komünist, Marksist...

Nedir Bunlar?

Taylan, başlangıç olarak istersen sana sosyalizmin ayrıntılara inmeyen genel bir sözlük tanımını vereyim. Şöyle: Sosyalizm, üretim araçlarının özel mülkiyetine, yani kapitalizme son verip bu araçların kullanımının, üretimin ve ürünlerin paylaşımının toplumun tümünün denetimi altında gerçekleştirilmesini öngören bir siyasal düşünce, ideoloji ve harekettir.

Şimdi, daha derin denebilecek mevzulara girmeden senin gündelik hayatından, arkadaşlarınla olan sohbetlerinden söz edelim. Yakın çevrendeki arkadaşlarının kendilerini solcu olarak tanımladığını biliyorum, daha doğrusu öyle duydum. Sohbetleriniz sırasında kafanı en çok karıştıran, net olmadığını hissettiğin nokta neyse oradan devam edelim...

Bunlar ne kadar ayrı ayrı şeyler tam bilemiyorum; ama çevremde benim gibi solcu olduklarını bildiğim arkadaşlar Deniz Gezmiş'e "devrimci", Nâzım'a "komünist şair", bizim fakülte sekreterliğinde çalışan Hüsnü beye de "sosyalist" diyorlar. Bir de tartışmalar biraz derinleştğinde bu kez "Marksist bilim insanları"ndan söz ediyorlar. Kafamın karışmadığını söylersem yalan olur...

Bir bakıma haklısın; hiç karışmasaydı şaşardım zaten... Türkiye’de bu kavramlar biraz gelişigüzel kullanılır.

İstersen şöyle gidelim: İşin hem başı hem de sonu değil, yani tamamı değil, ama en başı devrimciliktir. Devrimcilik, insanın içinde yaşadığı düzenin, toplumun, sonra da dünyanın köklü biçimde değişmesi gerektiğine inanması, bunun için mücadele etmesidir.

Dolayısıyla devrimciliğin işin en başında bireysel düzlemde duygusal-psikolojik bir boyutu olduğunu söyleyebiliriz. Belki “devrimci romantizm” de denebilir. Romantizm dediğimde bunu bizde çok yapıldığı gibi aşk meşk işleriyle karıştırma. Dünyaya ve ülkeye bakışta birey eksenli duygulanmaları, esinlenmeleri ve belirli bir özneliği kastediyorum.

Ancak bu söylediğimden, devrimci yönelimlerin, insanın yaşadığı ortamdaki çevresindeki koşullardan tamamen bağımsız, kimi bireylerde olan kimilerinde ise olmayan bir “fıtrat meselesi” olduğu sonucu çıkmamalı. Yaşanılanlar, deneyimler ve gözlemler her insanda olabilecek özellikleri kimilerinde tahrik edip açığa çıkarır, kimilerinde ise bu etkiyi yaratmaz.

Bu söylediklerinden hareketle sosyalizmin özünün hümanizm olduğunu söyleyebilir miyiz?

Eğer konu Marksizmse, Marx’ın gençliğinde “hümanist” olduğunu söylemek mümkündür; bu arada pek çok sosyalist de aslında aynı zamanda hümanisttir. Ama bence ne gelişmiş haliyle Marksizm ne de genel